

*Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет*

**КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ, ПІДПРИЄМНИЦТВА
ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

Тема: «Управління прибутком фірми в сфері агробізнесу»

*Спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
Освітня програма 6.076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»*

Завідувач кафедри: _____/Карінцева О.І./

Керівник роботи: _____/Шкарупа О.В./

*Виконавець: _____/Дубінчин О.С./
П.І.Б.*

*Група: _____ ПЕ-71/1 _____
шифр*

Зміст

Реферат.....	3
SUMMARY.....	4
Вступ.....	5
1. Сутність та теоретичні основи рентабельності сільського господарства.....	6
1.1. Сутність економічної ефективності виробництва сільськогосподарської продукції в Україні	6
1.2. Поняття, сутність та показники рентабельності	12
2. Сучасний стан рентабельності продукції господарства.....	18
2.1. Економічна характеристика підприємства.....	18
2.2. Вихід продукції, собівартість та ціни як фактори, які визначають рентабельність	28
3. Резерви підвищення прибутку та рівня рентабельності.....	31
3.1. Зниження витрат на виробництво та реалізацію продукції.....	31
3.2. Вивчення ринка збуту та вибір каналів реалізації.....	33
3.3. Фактори резерву підвищення рентабельності	35
Висновки	37
Список використаної літератури	39

РЕФЕРАТ

Робота містить 44 сторінки основного тексту, три розділи та список використаної літератури з 53 найменування.

Мета роботи – виділення основних принципів розробки стратегії управління сільськогосподарським підприємством для підвищення рентабельності.

Об'єкт дослідження – рівень рентабельності аграрних підприємств в Україні.

Предмет дослідження – економічні показники агрофірми «Глазівська».

У першому розділі роботи «Сутність та теоретичні основи рентабельності сільського господарства» аналізуються економічна ефективність та показники рентабельності.

У другому розділі роботи «Сучасний стан рентабельності продукції господарства» висвітлюється економічна характеристика підприємства та фактори, які визначають рентабельність.

У третьому розділі роботи «Резерви підвищення прибутку та рівня рентабельності» аналізуються науково-методичні підходи для зниження витрат на виробництво та реалізацію, вивчення ринку збуту, та шляхи підвищення рентабельності.

Ключові слова: економічна ефективність, рентабельність, компанія, оцінка, стратегія.

SUMMARY

The work contains 44 pages of the main text, three sections and a list of references from 53 titles.

The aim of the work is to identify the basic principles of developing an agricultural enterprise management strategy to increase profitability.

The object of research is the level of profitability of agricultural enterprises in Ukraine.

The subject of the study is the economic indicators of the agricultural firm "Glazovskaya".

In the first chapter of the work "the essence and theoretical foundations of agricultural profitability", economic efficiency and profitability indicators are analyzed.

The second chapter of the work "current state of profitability of agricultural products" highlights the economic characteristics of the enterprise and factors that determine profitability.

The third chapter of the work "reserves for increasing profit and profitability" analyzes scientific and methodological approaches to reducing production and sales costs, studying the sales market, and ways to increase profitability.

Keywords: economic efficiency, profitability, company, evaluation, strategy.

ВСТУП

Основою розвитку соціально-економічної системи є довгострокова економічна стабільна, довговічна та екологічно безпечна її діяльність [38, 39, 40, 41, 42, 43]. Особливо це важливим стає для сфери сільського господарства в умовах сучасних трансформаційних процесів, що притаманні сьогоднішній економіці [49, 50, 51, 52, 53].

Сільське господарство -одна із важливіших галузей економіки. Вона є виробником продуктів харчування, сировини для промисловості і покриває інші нестатки в суспільстві. Тому актуальним завданням є подальше підвищення ефективності цієї галузі.

Ефективність - це складний економічний сектор, в якому найбільш важливим аспектом ведення бізнесу є результат.

Поширеним показником прибутковості в сільськогосподарському виробництві є показник рентабельності. Рентабельність відноситься до прибутковості компанії.

Він розраховується шляхом порівняння загальної виручки або прибутку з витратами або спожитими ресурсами. Аналізуючи середній рівень рентабельності, ви можете визначити, які види продукції і які напрямки бізнесу забезпечують найбільшу рентабельність.

Це особливо важливо в сучасних ринкових умовах, коли фінансова стійкість компанії залежить від спеціалізації та концентрації її виробництва. Як майбутнього фахівця, мене цікавлять основи рентабельності, як вона розраховується і як її можна підвищити. Ось деякі з питань, які я буду розглядати в ході роботи з даної теми.

Основною метою та завданням даного дослідження є аналіз провінції на прикладі агрофірми «Глазівська» с.Глазове Шосткинського району Сумської області, та визначення резервів підвищення рентабельності сільськогосподарської продукції.

1. Сутність та теоретичні основи рентабельності сільського господарства.

1.1. Сутність економічної ефективності виробництва сільськогосподарської продукції в Україні.

Характеристика ефективності всього аграрного сектора включає валовий дохід і чистий дохід від ресурсів, площі землі, витрат на робочу силу, тваринництва, виснаження основного і оборотного капіталу і т.д. Ці показники не тільки оцінюють стан промисловості в Україні, а й складають основу, наприклад, для вибору більш прибуткових рослин.

Ефективність сільськогосподарського виробництва - ефективність фінансової та господарської діяльності провідного агропромислового комплексу, здатність досягати високих показників, ефективності, рентабельності і якості продукції. Критерієм ефективності цього типу є максимальне виробництво сільськогосподарської продукції з найменшою вартістю живої і автоматизованої праці. Ефективність сільськогосподарського виробництва вимірюється за допомогою системи показників: продуктивність, рентабельність інвестицій, витрати, рентабельність, врожайність і т.д. [1, 44, 45, 46, 47, 48].

Рентабельність сільськогосподарського виробництва в Україні можна визначити як співвідношення між результатом і вартістю цього результату. Економіка використовується для оцінки ефективності всього суспільного виробництва. З точки зору економіки в цілому народне господарство вважається ефективним, коли потреби всіх членів суспільства найкращим чином задовольняються за допомогою цих обмежених ресурсів.

Економічна ефективність господарської системи - це стан, при якому неможливо підвищити рівень задоволення потреб хоча б однієї людини без загострення становища іншого члена суспільства. Ця умова отримала

назву ефективність Паретто (названо на честь італійського економіста В. Парето). [2]

Показники економічної ефективності відбивають ефективність проекту з точки зору інтересів всієї економіки, а також регіонів України (компаній), секторів, організацій і компаній, що беруть участь в проекті.

Порівняння різних проектів (варіантів проектів) за участю держави, вибір кращих проектів і обґрунтування розміру і форми державної підтримки проекту виробляються за найбільшим значенням інтегрованого економічного ефекту.

При розрахунку показників економічної життєздатності на рівні народного господарства України результати проекту включають (за вартістю):

- кінцеві виробничі результати (дохід від реалізації всієї виробленої продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках, за винятком продукції, споживаної українськими компаніями - учасниками). Сюди також входять доходи від продажу нерухомості та нематеріальних активів (ліцензії на право використання винаходу, знань, комп'ютерних програм і т.д.), Отримані учасниками в ході проекту;

- соціальні та екологічні результати, розраховані на основі загального впливу всіх учасників проекту на здоров'я населення, соціальну та екологічну ситуацію в регіонах;

- прямі фінансові результати;

- позики і кредити з-за кордону, банки і компанії, дохід від імпортих мит і т.д.[3]

Також необхідно враховувати непрямі фінансові результати, пов'язані зі змінами проекту в доходах третіх осіб і бізнесу, ринкової вартості землі, будівель та іншої нерухомості, а також вартості проекту, обслуговування або

ліквідації виробничих потужностей, втрата природних ресурсів та інші кризові ситуації.

Соціальні, екологічні, політичні та інші неоціненні результати вважаються додатковими показниками економічної життєздатності країни і беруться до уваги при прийнятті рішення про реалізацію або державної допомоги для проектів.

У вартість проекту входять поточні і одноразові витрати для всіх українських учасників проекту, зазначені в проекті, необхідні для реалізації і розраховані без конвертації однакових витрат і без урахування витрат одних учасників у результати інших учасників. У цьому контексті в розрахунок не включаються:

- вартість для підприємств - споживачів одних товарів, придбаних у виробників - інших учасників проекту;
- амортизація основних засобів, створених (збудованих, вироблених) одними учасниками проекту і використовуваних іншими учасниками;
- всі види платежів від українських компаній - учасників доходів державного бюджету, в тому числі - податкові платежі. Штрафи і санкції за недотримання екологічних та гігієнічних норм будуть включені в фінансові витрати тільки в тому випадку, якщо екологічні наслідки порушення цих правил не вказані в екологічних результатах проекту і не включені в умови результату проекту.
- відсотки по кредитах Національного банку України і комерційних банків, які входять в число учасників інвестиційного проекту;
- витрати для іноземних учасників.[4]

Основні засоби, тимчасово використовувані учасниками при реалізації інвестиційного проекту, враховуються таким чином:

• залишкова вартість основних засобів на момент використання включається в одноразові витрати. У момент виходу з обігу одноразові витрати зменшуються на (нову) залишкову вартість цих коштів.

• орендна плата за ці основні засоби під час їх використання включається в поточні витрати. [5]

При розрахунку економічних показників сільськогосподарського виробництва в Україні на регіональному (галузевому) рівні в результати проекту входять:

• регіональні (галузеві) виробничі результати - доходи від реалізації продукції учасниками проекту - компаніями регіону (галузі), за винятком спожитої цим же або іншими учасниками проекту - компаніями регіону (галузі);

• соціальні та екологічні результати в регіоні (від компаній в відділі);

• непрямі економічні результати компаній і населення регіону. [6]

У витрати включені тільки витрати для компаній - учасників проекту в залежності від регіону (галузі).

При розрахунку показників економічної доцільності на рівні підприємства в результати проекту включаються:

• виробничі результати - доходи від реалізації виробленої продукції, якщо вона не використовувалася через власних недоліків;

• соціальні результати в частині, що стосується співробітників компанії та членів сім'ї. [7]

Витрати включають тільки одноразові витрати і поточні витрати для компанії без повторного виставлення рахунків (зокрема, неприпустимо одночасно враховувати одноразові витрати на створення основних засобів і поточні витрати на амортизацію).

Цей етап науково-технічного прогресу пов'язаний з кількісним виміром реального ефекту, який ферма отримала або очікується, щоб посилити роль економічних методів управління виробництвом, що мають велике теоретичне і практичне значення. В кінці 50-х років економіст В.С. Немчинов сформулював принципи трьох максимумів, які лежать в основі методів оцінки ефективності ріллі, які будуть діяти в найближчі роки 21 століття.

До них відносять:

- максимальне задоволення різних соціальних потреб;
- забезпечення максимальної продуктивності при повноцінному використанні робочого часу в різні пори року;
- максимальна продуктивність на землі, яка не тільки збільшує збереження, а й збільшує родючість ґрунту. [8]

Критерій ефективності висловлює економічну мету виробництва, вимоги об'єктивних економічних законів суспільства, пропонованих для сільського господарства. Він містить основні принципи економічної оцінки заходів щодо підвищення ефективності виробництва. Показники ефективності - це засіб максимально повного опису критерію ефективності.[9] Досягнутий рівень сільськогосподарського виробництва кількісно оцінюється з використанням конкретних економічних показників.

Зміст критерію ефективності спеціалізації ув'язано і повністю збігається з критерієм ефективності в сільськогосподарському виробництві, який, щоб відобразити складність економічної літератури, називається основним критерієм ефективності.

Ефективність інтенсифікації завжди виражається в зміні ефективності конкретної галузі та її комбінації. В уніфікації самої цієї мети і засобів досягнення цих цілей, в уніфікації змісту основних критеріїв ефективності сільськогосподарського виробництва і критеріїв ефективності спеціалізації, а також у дослідженні ефективності інтенсифікації і спеціалізації сільського

господарства з єдиних науково-теоретичних позицій, які в даний час успішно використовуються українськими економістами і фахівцями галузі загальні і в принципі законні і початкові початки проекту були закладені.

Виходячи з ряду вимог, основним критерієм ефективності виробництва в сільськогосподарському підприємстві і його спеціалізації в сучасних умовах виражається необхідність мати найбільшу кількість необхідної суспільству сільськогосподарської продукції на одиницю площі при найменших трудових і матеріальних витратах. Цей критерій підкреслює, наприклад, важливість продуктивного землекористування через його особливу роль в виробництві продукції і необхідність збільшення вартості життя і раніше реалізованої робочої сили. Головний критерій ефективності - це свого роду поєднання двох напрямків: максимальне виробництво при обмежених ресурсах і мінімізація питомих витрат при гарантованому виробництві. [10]

З точки зору структури пропозиції і думки, висловлені в різний час, демонструють тісне переплетення економічних категорій, таких як ефективність виробництва, капітальні вкладення, інтенсифікація сільського господарства, при збереженні інтересів економіки і суспільства. З точки зору методів розрахунку і узагальнення проводиться відмінність між напрямками обґрунтування системи показників, кожне з яких дозволяє оцінити використання виробничих ресурсів і факторів спеціалізації, а потім здійснити пошук синтетичних показників.

Важливо відзначити, що пошук методів оцінки ефективності спеціалізації, що охоплює весь спектр методів ведення сільського господарства. Пошук почався з того моменту, коли стали зрозумілі різні рішення для розміщення і об'єднання галузей, і триває до сьогоднішнього дня, коли, перш за все, показники досягаються ефективності і якості.

1.2. Поняття, сутність та показники рентабельності.

В умовах ринкових відносин, що характеризуються своєю динамічністю, суб'єкти господарської діяльності, незалежно від їх форми власності, розроблюваних ними економічних і соціальних питань, товарів

Істотним показником при визначенні поточного виробничого плану і фінансового становища підприємства є показник рентабельності.

Рентабельність - найважливіша економічна категорія, яка властива всім підприємствам, що функціонують на основі економічних розрахунків. Він відноситься до рентабельності підприємства і визначається шляхом порівняння отриманих результатів (прибуток, загальний дохід) з витратами або невикористаними ресурсами.[11] Як загальний показник економічної ефективності сільськогосподарського виробництва, рентабельність відображає ефективність використання споживаних виробництвом ресурсів галузі - праці, землі і матеріалів, рівень управління та організації виробництва і праці, кількість, якість і результати реалізації продукції, розширення відтворення та економічну для працівників можливість впровадження економічних стимулів для співробітників. Таким чином, рентабельність в першу чергу виражається в наявності прибутку. Прибуток є реалізованою частиною чистого доходу і розраховується шляхом віднімання комерційної (загальної) собівартості (СП) собівартості виробництва (ВВ) з грошового доходу від реалізації продукції (Д):

$$\Pi = Д - СП (ВВ) \quad (1.1)$$

Прибуток характеризує кінцевий економічний показник не тільки у сфері сільськогосподарського виробництва, а й у сфері розподілу та маркетингу. Це свого роду фокусна точка, в якій відображаються всі складові ефективності виробництва. Зростання рентабельності виробництва тісно

пов'язане зі зростанням прибутку. Також те, що стосується того, що конкретне господарство є прибутковим, то це господарство не тільки окупає витрати, пов'язані з виробництвом і реалізацією продукції, а й саме господарство протягом тривалого періоду часу.

У вітчизняній економіці рентабельність визнається в двох видах:

- національна економіка;
- госпрозрахункову

Для оцінки результатів розвитку сільського господарства, аналізу та встановлення найважливішого відсотка розвитку АПК (агропромисловий комплекс) - показника народногосподарської рентабельності необхідно, з одного боку, комплексне наукове обґрунтування розвитку економіки країни в цілому. При визначенні економічної рентабельності країни враховуються всі надлишки продукції, виробленої в сільському господарстві.

При кількісному вимірі рентабельності, як правило, для сільськогосподарських підприємств використовується маса прибутку, норма прибутку і рівень рентабельності, наведені до площі земельної ділянки. Рівень рентабельності (P_p) визначається за такою формулою:

$$P = \frac{\Pi \cdot 100}{Вв}, \quad (1.2)$$

де Π - валовий прибуток від реалізації продукції (робіт, послуг);

$Вв$ - вартість виробництва проданого продукту (його виробничі витрати). Для більш повного уявлення про фактичну ефективність конкретного виду товарної продукції доцільно розраховувати цей показник з урахуванням її комерційних витрат, зменшуючи при цьому валовий прибуток на суму цих витрат і одночасно збільшуючи на них знаменник рівняння.

Оскільки відсоток повернення комерційних продуктів:

$$K_{\text{тп}} = \frac{\text{ТП}}{\text{Вв}}, \quad (1.3)$$

Рівень рентабельності також може бути визначений з наступного рівняння, якщо ТП - це вартість товарної продукції (виробу, послуги) за її поточною ціною реалізації:

$$P = \frac{\text{ТП} - \text{Вв}}{\text{Вв}} \cdot 100, \quad \text{або} \quad P = (K_{\text{тп}} - 1) \cdot 100 \quad (1.5)$$

Цей показник характеризує економічну ефективність поточних витрат і ступінь їх відшкодування.

Рівень рентабельності всього підприємства характеризує ефективність тільки спожитих виробничих ресурсів і не відображає ефективність використання всіх накопичених авансованих витрат у вигляді застосованого основного і оборотного капіталу. Тому для визначення ефективності використання виробничих активів розраховується норма прибутку (H_n):

$$H_n = \frac{\Pi \cdot 100}{\Phi_{\text{ос}} + \Phi_{\text{об}}}, \quad (1.6)$$

де $\Phi_{\text{ос}}$ і $\Phi_{\text{об}}$ - середньорічні витрати на основні засоби і оборотний капітал, відповідно.

Цей показник дуже важливий для характеристики ефективності сільськогосподарського виробництва та перспектив його розвитку, оскільки однакова рентабельність за окремими видами сільськогосподарської продукції не створює рівних умов для забезпечення однакових темпів зростання виробництва цієї продукції через відмінності в капіталомісткості.

З економічної точки зору норма прибутку показує, скільки грошей є в кожній валюті для функціонування засобів виробництва. Зростання цього показника, як і показників рівня рентабельності, свідчить про підвищення ефективності виробництва. Важливо також відзначити, що в якості критерію оцінки ефективності інвестицій в прості (нерозподілені) показники.

Для оцінки ефективності виробництва на фермі також важливі такі показники, як зниження маси прибутку, яка визначається шляхом ділення загального прибутку, яку отримує ферма, на площу. Як буде показано нижче, цей показник особливо важливий для характеристики ефективності виробництва конкретного продукту.

Рентабельність господарства безпосередньо пов'язана з ефективністю, що досягається окремими видами виробництва. Для того щоб знати, які галузі є найбільш прибутковими, а які неефективними у фірмі, на основі отриманої інформації розробити заходи щодо подальшого вдосконалення галузевої структури, підвищення рентабельності виробництва і визначити показники рентабельності (без прибутку) рослинництва і тваринництва. А також галузі, продукція яких приймає комерційну форму.

В цілому в рослинництві показники рентабельності, такі як рівень прибутковості і зниження прибутку від даного господарського комплексу, визначаються в розрахунку на гектар ріллі. По окремих культурах доцільно розраховувати три показники: рівень рентабельності, масу прибутку на гектар посівів і суму прибутку на квартал виробництва. Слід звернути увагу на наступні дві ситуації по-перше, при визначенні загального зниження прибутку в рослинництві, прибуток від рентабельного виробництва повинна бути зменшена на збитки від нерентабельних (збиткових) культур. По-друге, маса прибутку з гектара посіву конкретної культури (M_k) повинна визначатися з урахуванням вимушеного рівня товарності за формулою :

$$M_k = \frac{P_k}{S \cdot K_T}, \quad (1.7)$$

де, P_k - прибуток, отриманий від продажу певної культури;

S - площа посіву;

K_T - коефіцієнт товарності.

Важливість даного підходу до визначення маси прибутку на гектар посівів дуже висока, так як дозволяє правильно оцінити рентабельність галузі

У тваринництві, як правило, визначається рівень рентабельності, який в свою чергу визначає масу прибутку на гектар сільськогосподарських угідь. Водночас дохід прибуткових тваринницьких господарств знижується за рахунок збитків нерентабельних тваринницьких господарств. В окремих галузях тваринництва розраховується рівень рентабельності, маса прибутку на середньорічну голову і маса прибутку на об'єм реалізованої продукції.

При оцінці ефективності окремої галузі необхідно враховувати всі показники рентабельності, і зокрема, отриману масу прибутку. Використання тільки показників рівня рентабельності може привести до неправильного розуміння рентабельності і, отже, ступеня прибутковості виробництва в економіці. Цей факт можна пояснити тим, що можна досягти однакового рівня рентабельності при різній масі прибутку на гектар посівів, адже відомо, що фінансове становище підприємства залежить не тільки від суми погашення поточних витрат, але і від маси прибутку на одиницю продукції в цілому по підприємству.[12] Відомо, що фінансове становище підприємства залежить не тільки від величини поточних витрат, але і від маси прибутку на одиницю економіки в цілому і країни. Чим вище останній показник, тим більше можливостей для нових інвестицій, і тим важливіше стимули для співробітників, тим швидше темпи розширення регенерації, тим сильніше позиції на ринку

З переходом до ринкової економіки і посиленням конкуренції на внутрішньому і зовнішньому ринках дуже важливо визначати такі показники,

як норма прибутку від продажів, для оцінки економічної ефективності виробництва:

$$P_{\Pi} = \frac{\Pi}{\text{ТП}} \cdot 100, \text{ тобто } \frac{\text{ТП} - \text{Вв}}{\text{ТП}} \cdot 100. \quad (1.8)$$

У буквальному сенсі цей показник відображає частку прибутку в загальній сумі грошових надходжень від продажів. Очевидно, що зростання цього показника за інших рівних умов зміцнює фінансове становище компанії і навпаки. Однак рентабельність продажів має глибокі економічні наслідки, оскільки впливає на конкурентоспроможність продукту.

Більш того, цей показник повинен бути розрахований для кожного виду продукції, яка буде придбана в результаті продажів. Тому інформація дозволяє об'єктивно оцінити рівень цінової конкурентоспроможності кожної галузі, поліпшити бізнес-структуру підприємства і своєчасно реагувати на несприятливі зміни у зовнішньому середовищі

2. Сучасний стан рентабельності продукції господарства.

2.1. Природно-економічна характеристика підприємства.

При вивченні проблеми по конкретному господарству, акцентуйте свою увагу з економічної точки зору, так як кожне підприємство має свої показники, до якого типу воно відноситься. В цій роботі планується провести аналіз рентабельності виробництва основних видів продукції в приватному підприємстві Сумської області агрофірми "Глазівська" Шосткинського району.

Таблиця 2.1

Склад та структура земельних угідь, землезабезпеченість

Показники	2018				2019				2020				2020 у % до 2018
	Земельні угіддя		С.-г. угіддя		Земельні угіддя		С.-г. угіддя		Земельні угіддя		С.-г. угіддя		
	га	%	га	%	га	%	га	%	га	%	га	%	
Заг. Зем. Площа	4091	100	-	-	4933	100	-	-	4327	100	-	-	105,77
В т.ч. с.-г. угіддя	3733	91,25	3733	100	4553	92,3	4553	100	4019	94,55	4091	100	109,59
з них: рілля	3098	75,73	3098	82,99	3521	71,38	3521	77,33	3198	73,91	3198	78,17	103,23
сінокоси	23	0,56	23	0,62	174	3,53	174	3,82	238	5,5	238	5,82	1034,78
пасовища	517	12,64	517	13,85	763	15,47	763	16,78	517	11,95	517	12,64	100
багат. Насад.	95	2,32	95	2,54	95	1,93	95	2,09	66	1,53	66	1,64	69,47
Зрошув. Землі	1024	25,03	1024	27,43	1724	34,95	1724	37,87	1724	39,84	1724	42,9	168,36
Коеф-нт с.-г. освоєння	0,91	-	-	-	0,92	-	-	-	0,93	-	-	-	102,2
Коеф-нт Розор-ті	0,83	-	-	-	0,77	-	-	-	0,80	-	-	-	96,39
Коеф-нт меліор-ті	0,27	-	-	-	0,38	-	-	-	0,43	-	-	-	159,26

Продовження таблиці 2.1

Кіл-ть Роб-ів, осіб	128	-	-	-	164	-	-	-	157	-	-	-	122,66
Прип. На 1 прац-ка:	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
с.-г. угідь	29,19	-	-	-	27,8	-	-	-	25,6	-	-	-	87,70
ріллі	24,2	-	-	-	21,5	-	-	-	20,4	-	-	-	84,30

Загальна земельна площа підприємства збільшилася на 5,77 відсотка, що становить 236 гектарів. Це пов'язано зі збільшенням на 100 га, 215 га і 700 га орних земель, сінокісних луків і зрошуваних земель відповідно. Коефіцієнт ріллі становить 0,80, який за досліджуваний період знизився на 0,03, коефіцієнт освоєння сільськогосподарських земель становить 0,93, що на 2,2% більше, ніж у 2019 році, а коефіцієнт меліорації за цей період збільшився на 59,26%, що становить 0,43. З таблиці 1 видно, що перший працівник займає 25,6 га, це на 12,3% менше, ніж у 2017 році. Це пов'язано зі збільшенням числа працівників з 128 до 157. Таким чином, кількість оброблюваної землі на душу населення знизилася до 20,4, що на 15,7% менше, ніж у базовому періоді.

Перейдемо до розрахунку ефективності використання землі. Для цього ми створюємо додаткову таблицю.

Таблиця 2.2

Ефективність використання землі

Показники	Всього			На 100 га			2020 у % до 2018
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	
Натуральні, ц: зерно	57376	73857	75745	1852,03	2097,61	2368,51	132,02
соняшник	3060	3800	2625	98,77	107,92	82,08	85,78

овочі	795	1208	2187,5	25,66	34,31	68,4	275,16
молоко	27107	19854	18230	726,15	436,06	453,6	67,25
приріст живої маси ВРХ	789	712	561	21,14	15,64	13,96	71,1
приріст живої маси свиней	692	851	623	22,34	24,17	19,48	90,02
Вартісні, тис. 19грн...: валова продукція (по собів-ті)	13020,35	12288,08	11335,63	348,78	269,89	282,05	87,06
Товарна продукція	12143,97	12472,29	10876,83	325,31	273,94	270,61	89,57
прибуток	-876,38	184,21	-458,8	-23,48	4,05	-11,42	-52,35

Загальна земельна площа підприємства збільшилася на 5,77 відсотка, що становить 236 гектарів. Це пов'язано зі збільшенням орних земель, сінокісних луків і зрошуваних земель на 100 га, 215 га і 700 га відповідно. Коефіцієнт оброблюваних земель становить 0,80 і зменшився на 0,03 за досліджуваний період, коефіцієнт освоєння сільськогосподарських земель становить 0,93 і 2,2% в 2019 році, а коефіцієнт меліорації в цей період збільшився на 59,26% і 0,43. З таблиці 1 видно, що перший працівник займає 25,6 га, що на 12,3% менше, ніж у 2018 році. Це пов'язано зі збільшенням числа співробітників з 128 до 157 осіб. Таким чином, кількість оброблюваної землі на душу населення знизилася до 20,4, що на 15,7% менше, ніж у базовому періоді.

Перейдемо до розрахунку ефективності використання землі. Для цього ми створюємо додаткову таблицю.

Рівень забезпеченості та використання трудових ресурсів

Показники	2018	2019	2020	2020 у % до 2018
Середньорічна кількість робітників – всього, осіб	128	164	157	122,66
в рослинництві	55	70	67	121,82
в тваринництві	73	94	90	132,29
Площа с/г угідь, га	3733	4553	4019	107,66
Затрати праці – всього, тис. люд.-год.	205,32	264,07	253,20	123,32
в рослинництві	71,86	92,43	88,62	123,32
в тваринництві	133,45	171,65	164,58	123,33
Трудозабезпеченість	3	4	4	133,33
Відпрацьовано 1 робітником за рік – всього, люд.-год.	1604,06	1610,18	1612,74	100,54
в рослинництві	1306,55	1320,43	1322,69	101,24
в тваринництві	1828,08	1826,06	1828,67	100,03
Нормативний запас праці, тис. люд.-год.	246,400	317,7	302,225	122,66
Коефіцієнт використання робочого фонду часу	0,83	0,83	0,84	101,2
Співвідношення робітників:	1	1	1	1
в рослинництві	0,43	0,43	0,43	100
в тваринництві	0,57	0,57	0,57	100

З таблиці видно, що середньорічна чисельність співробітників за досліджуваний період збільшилася на 22,66% і становить 29 осіб. Це призвело до збільшення вартості робочої сили (23,32%), доступність робочої сили збільшилася на 33,33%, а нормативний резерв робочої сили збільшився на 22,66%.

Тепер перейдемо до розрахунку індексу природної продуктивності праці. За допомогою натуральних показників визначається рівень продуктивності праці в галузях, що виробляють однорідну продукцію. Вони розраховуються тільки в кінці року, коли є остаточні дані про загальний обсяг виробництва і витрати на оплату праці.

Для цього введіть дані з інструментарію і створіть наступну таблицю, в якій розраховані кілька показників

Таблиця 2.4

Натуральні показники продуктивності праці

Показники	Вироблено продукції			Прямі витрати праці, тис люд.-год.			Продуктивність праці, люд.- год.			
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2020 у % до 2018
Зерно без кукурудзи	55,01	69,26	73,3	47,25	44,34	45,88	1,16	1,56	1,60	137,93
Кукурудза на зерно	2,03	3,94	1,69	2,66	4,43	2,32	0,76	0,89	0,73	96,1
Соняшник	3,06	3,80	2,63	11,34	14,2	12,78	0,27	0,27	0,21	77,8
Цукровий буряк	3,18	0	0	1,42	0	0	2,24	0	0	0
Овочі	0,80	1,21	2,19	1,22	2,82	4,91	0,66	0,43	0,45	68,18
Молоко	27,11	19,85	18,23	29,43	37,85	36,29	0,92	0,50	0,50	54,35
Приріст живої маси: ВРХ	0,79	0,71	0,56	20,42	26,26	25,18	0,04	0,03	0,02	50,0
свиней	0,69	0,85	0,62	65,33	84,02	80,56	0,01	0,01	0,01	100

Наші розрахунки показують, що продуктивність праці у звітному періоді по зернових культурах була на 38,94% більше, ніж у базисному періоді. Для всіх інших культур спостерігається зміна в бік зменшення: соняшник становить 12,3 %,

овочі-32,83%, молоко - 45,67%, збільшення приросту корів - 50%, збільшення приросту свиней не змінилося.

Тепер перейдемо до наявності основних фондів підприємства та ефективності їх використання.

Основні засоби-важлива частина засобів виробництва, які тримають важливу форму, беруть участь у багатьох виробничих циклах і переносять свою вартість на вартість виробленої продукції.

Створюємо додаткову таблицю і з її допомогою визначаємо капіталозабезпеченість і фондомісткість підприємства.

Таблиця 2.5

Наявність та забезпеченість підприємства основними фондами

Показники	2018	2019	2020	2011 у % до 2009
Середньорічна вартість основних фондів, тис. 22грн..	22160	29286	20160	90,97
Площа с.-г. угідь, га	3733	4553	4019	107,66
Середньорічна чисельність робітників, осіб	128	164	157	122,66
Фондооснащеність	5,94	6,43	5,02	84,51
Фондоозброєність	173,13	178,57	128,41	74,17

Отже, за досліджуваний період середньорічна вартість основних засобів знизилася на 9,03%, це 2 тис.грн.

Капітальне обладнання компанії зменшилося на 15,49%. Це пов'язано зі збільшенням площі сільськогосподарських земель на 7,66% (286 га). Коефіцієнт власного капіталу також знизився до 128,41, що на 25,83% менше,

ніж у базовому періоді. Це пов'язано зі збільшенням середньорічної чисельності працівників.

Далі необхідно визначити ефективність використання основних виробничих фондів для сільськогосподарських цілей. Для цього внесіть дані в таблицю 6 і розрахуйте необхідні показники.

Таблиця 2.6

Ефективність використання основних виробничих фондів

Показники	2018	2019	2020	2020 у % до 2018
Середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. 22рн..	22160	29286	20160	90,97
Середньорічна вартість оборотних фондів, тис. 23рн..	4905	3036	4205	85,73
Валова продукція, тис. 23рн..	5036	5400	3788	75,22
Виручка від реалізації продукції, тис. 23рн..	12143,98	12472,29	10876,83	89,57
Повна собівартість продукції, тис. 23рн..	13020,35	12288,08	11335,63	87,06
Фондовіддача	0,23	0,18	0,19	82,61
Фондомісткість	4,4	5,42	5,32	120,91
Припадає оборотних фондів на 100 грн. основних, 23рн..	22,13	10,37	20,86	94,26
Норма прибутку, %	-0,03	0,01	-0,02	66,67

Після розрахунку видно, що середньорічна вартість основних і оборотних коштів за досліджуваний період знизилася на 9% і 14,3%

відповідно. Прибутковість інвестицій у 2020 році становить 82,6%, що на 17,4% менше, ніж у 2018 році. Це пов'язано зі збільшенням загального обсягу виробництва, сила капіталу, навпаки, збільшилася на 20,91%. Це означає, що темпи зростання виробництва нижче темпів зростання пропозиції капіталу фірми. Норма прибутку негативна протягом усього досліджуваного періоду.

Тепер перейдемо до визначення рівня товарності продукції.

Загальний обсяг сільськогосподарської продукції-це загальне виробництво продукції рослинництва і тваринництва протягом року.

Товарна продукція - це та частина загального обсягу виробництва, яка продається.

Для визначення рівня товарності ми створюємо додаткову таблицю.

Таблиця 2.7

Товарність основних видів сільськогосподарської продукції

Показники	2018			2019			2020			РТ 2020р. у в.п. до РТ 2018р.
	ВП	ТП	РТ	ВП	ТП	РТ	ВП	ТП	РТ	
Зерно без кукурудзи:	55012	47860,1	87	69259	58869,8	85	73295	64499,2	88	+1
Кукурудза на зерно	2028	1541,28	76	3938	3071,64	78	1690	1233,7	73	-3
Соняшник	3060	2998,8	98	3800	3610	95	2625	2467,5	94	-4
Цукровий буряк	3178	3178	100							0
Овочі	795	779,1	98	1208	1099,28	91	2187,5	1968,75	90	-8
М'ясо ВРХ	789	773,22	98	712	697,76	98	561	549,78	98	0

М'ясо свиней	692	664,32	96	851	816,96	96	623	598,08	96	0
Молоко	27107	26836	99	19854,00	19655,00	99	18230,00	18048,00	99	0

Таким чином, ми бачимо, що протягом досліджуваного періоду рівень товарності продукту коливається і є дуже нестабільним. Порівнюючи результати 2020 і 2018 років, видно, що тільки рівень товарності зерна без кукурудзи - +1 - має позитивний результат. Всі інші продукти мають або такі ж, або негативні результати, що вказує на неефективне використання наявних ресурсів.

Останнім кроком у розрахунку даного сектора є визначення показників рівня інтенсифікації. Таким чином, він визначає рівень рентабельності підприємства за досліджуваний період.

Таблиця 2.8

Рівень інтенсифікації

Показники	2018	2019	2020	2020 у % до 2018
1. Припадає на 100 га с.-г. угідь, тис. 24рн..:				
1.1. основних фондів	593,6	643,2	501,6	84,5
1.2. амортизації основних фондів	66,1	42,2	51,3	77,6
2. Одержано на 100 га с.-г. угідь, тис. 24рн..:				
2.1. валової продукції	348,8	269,9	282,1	80,9
2.2. товарної продукції	325,3	273,9	270,6	83,2
2.3. валового доходу	11,6	31,2	17,3	149,1
3. Одержано валової продукції, 25рн..:				
3.1. на 1 люд.-год.	63,4	46,5	44,8	70,7

Продовження таблиці 2.8

3.2. на 1 робітника	101721,5	74927,3	72201,5	71,0
4. Припадає на 1 га ріллі:				
4.1. поточних виробничих витрат, тис. 25рн..	4,2	3,5	3,5	83,3
4.2. затрат праці, тис. люд.-год.	0,07	0,08	0,08	114,3
4.3. вартість добрив, тис. 25рн..	0,17	0,39	0,2	117,6
5. Урожайність, ц/га:				
5.1. озимі зернові	36,3	39,3	36,3	100
5.2. ярі зернові	21,3	23,3	20,3	95,3
5.3. кукурудза на зерно	33,8	35,8	33,8	100
5.4. соняшник	8,5	9,5	7,5	88,2
5.5. цукровий буряк	158,9	0	0	-
5.6. овочі	79,5	75,5	87,5	110,1
6. Одержано на 1 га ріллі, 25рн..:				
6.1. валової продукції рослинництва	1582,0	1795,1	1873,7	118,4
6.2. товарної продукції рослинництва	2017,1	2236,9	2102,0	104,2
7. Рівень рентабельності, %	-0,07	0,01	-0,03	+0,04в.п.

Протягом досліджуваного періоду рівень рентабельності залишався негативним, але знизився на 0,04 процентних пункти. Що стосується інших показників, то значно зросла собівартість продукції, збільшилася загальна собівартість продукції, що призводить до зниження прибутку і рентабельності підприємства.

2.2. Вихід продукції, собівартість та ціни як фактори, які визначають рентабельність

Визначимо динаміку цін основних видів продукції, що дозволить нам виявити коливання цін за досліджуваний період.

Таблиця 2.9

Динаміка ціни 1 ц основних видів продукції

Вид продукції	2018	2019	2020	2020 у % до 2018
Зерно без кукурудзи:	92,31	95,65	81,83	88,65
в т.ч. озимі зернові	76,99	77,88	78,43	101,88
ярі зернові	36,65	26,16	64,33	175,55
Кукурудза на зерно	93,02	93,91	93,73	100,76
Соняшник	146,31	139,93	142,22	97,20
Овочі	56,05	47,50	19,98	35,65
Молоко	150,48	143,55	147,51	98,03
Приріст живої маси:				
ВРХ	1192,66	1013,31	1207,36	101,23
свиней	1264,32	1203,88	1265,28	100,08

За результатами розрахунків видно, що в цілому ціни в досліджуваному періоді залишаються постійними. Навесні ціна на зернові значно зростає і становить 75,55%, а на овочі - 64,35%.

Тепер треба визначити основні фактори, а саме впливу цін і витрат, на дохід.

Суть його полягає в тому, що це метод визначення і кількісної оцінки взаємозв'язків між статистичними ознаками, що характеризують окремі соціально-економічні явища і процеси.

Таблиця 2.10

Вплив основних факторів на прибуток

вид продукції	ТП, ц		Ціна 1 ц		Повна собівартість 1ц, грн		прибуток на 1ц,грн		відхилення			
	2018	2020	2018	2020	2018	2020	2018	2020	всього	в т.ч. за рахунок		
	K0	K1	Ц0	Ц1	C0	C1	Π0= Ц0- Ц1	Π1= Ц1- Ц0		Π1-Π0	K-ті	ціни
									Пу1-Π0		Пу2-Пу1	Π1-Пу2
зернові без кукурудзи	47860	64499,2	106,1	93	72,5	71,5	13,1	-13,1	-26,2	2167158,7	-844939	-1322246
в т.ч. озимі	51271	55437,4	86,5	94,5	62,3	61,3	-8	8	16	1341592,1	443498,9	-1785075
кукурудза на зерно	1541,3	1233,7	122,4	128,4	44	86,5	-6	6	12	96728,08	7402,2	-104118
соняшник	2998,8	2467,5	149,3	151,3	74,5	76,5	-2	2	4	184571	4935	-189502
овочі	779,1	1968,75	57,2	22,2	33,5	32,5	35	-35	-70	46624,375	-68906,3	22212
приріст живої маси: ВРХ	773,22	549,78	1217	1232	2125	2275	-15	15	30	-499185,24	8246,7	490969
свиней	664,32	598,08	1317	1318	1223	1232	-1	1	2	56220,52	598,08	-56817
молоко	26836	18048	152	149	144,6	111	3	-3	-6	133552,2	-54144	-79414

За результатами розрахунків видно, що при зниженні зростання відпускної ціни або збільшенні обсягу товарної продукції прибуток збільшується в позитивному напрямку.

Таким чином, збільшення обсягу виробництва озимих зернових і одночасне зростання цін призвели до збільшення прибутку і подальшого підвищення рівня рентабельності.

Тепер перейдемо безпосередньо до визначення впливу основних факторів на рівень рентабельності.

Таблиця 2.11

Вплив ціни реалізації та повної собівартості на рівень рентабельності по окремим видам продукції (в розр. На 1ц)

вид продукції	ціна 1ц, грн		повна собів. 1ц, грн		рівень рентабельності,%			відхилення(+/-),%		
	2018	2020	2018	2020	2018	2020	Усл	за рахунок		
								усього	ціни	собів
	Ц0	Ц1	С0	С1	Р0	Р1	Рy	Р0-Р1	Рy-Р0	Р1-Рy
зернові без кукурудзи	106,10	93,00	72,50	71,50	0,46	0,30	28,28	0,16	27,81	-27,98
в т.ч. озимі	86,50	94,50	62,30	61,30	0,39	0,54	51,69	-0,15	51,30	-51,14
кукурудза на зерно	122,40	128,40	44,00	86,50	1,78	0,48	191,82	1,30	190,04	-191,33
соняшник	149,30	151,30	74,50	76,50	1,00	0,98	103,09	0,03	102,08	-102,11
овочі	57,20	22,20	33,50	32,50	0,71	-0,32	-33,73	1,02	-34,44	33,41
приріст живої маси: ВРХ	1217,00	1232,00	2125,00	2275,00	-0,43	-0,46	-42,02	0,03	-41,60	41,57
свиней	1317,00	1318,00	1223,00	1232,00	0,08	0,07	7,77	0,01	7,69	-7,70
молоко	152,00	149,00	144,60	111,00	0,05	0,34	3,04	-0,29	2,99	-2,70

З таблиці видно, що в більшості випадків збільшення ціни показало позитивний напрямок в рівні рентабельності.

Наприклад, у випадку з озимими зерновими рівень рентабельності збільшився на 0,15 за рахунок зростання цін і мінімального зниження витрат на 1С, а у випадку з виробництвом і збутом молока спостерігається зворотний ефект - за рахунок значного зниження витрат і мінімального зниження цін рівень рентабельності збільшився на 0,29.

3. Резерви підвищення прибутку та рівня рентабельності.

3.1. Зниження витрат на виробництво та реалізацію продукції.

Процес проведення прогностичного аналізу включає в себе розгляд можливості зниження постійних витрат і необхідності їх збільшення. Наприклад, якщо ви плануєте збільшити витрати на аналітичні дослідження і розробку нових продуктів, або якщо ви плануєте здійснити витрати на підвищення кваліфікації співробітників, то зміни в постійних витратах приведуть до змін у важливих зонах обсягу продажів і прибутковості підприємства.

Таким чином, зростання постійних витрат збільшить продажі для досягнення прогнозу, наприклад, на 20 000 гривень значну суму прибутку і продажів. Прийняття рішення про збільшення постійних витрат залежить від можливості отримання додаткового обсягу продажів.

Додатковий обсяг продажів, який необхідно досягти для покриття збільшених постійних витрат, можна визначити відразу:

$$\frac{\text{Додатковий обсяг реалізації для покриття зростання постійних витрат}}{\text{Маржинальний дохід на од.}} = \frac{20000}{1,5} = 13333 \text{ шт.} \quad (3.1)$$

В першу чергу, при аналізі чутливості рентабельності підприємства до зміни постійних витрат за рахунок складових, необхідно визначити, які елементи постійних витрат можна збільшити (зменшити), зміна яких постійних витрат найбільшою мірою впливає на обсяг продажів, мінімізуючи зону рентабельності.

У сучасних умовах створення і впровадження в народне господарство передових науково-технічних рішень, включаючи створення нових видів

продукції, більш ефективне використання трудових, матеріальних і економічних ресурсів.

Процес споживання цих ресурсів відбувається протягом усього "життєвого циклу" продукту, поки він не буде знятий з виробництва та експлуатації. Головне завдання - знати і управляти витратами від продукту до виробництва і експлуатації - для досягнення максимальної фінансової віддачі від інновацій.

Перш за все, необхідно знати, як зрозуміти "життєвий цикл" продукту.

Життєвий цикл продукту – це час, за який він проходить певні етапи створення і споживання: наукові відкриття в цій галузі-визначення можливості створення продукту-технологічна реалізація ідей шляхом розвитку видів - їх освоєння у виробництві - виробництво в промислових умовах - споживання/використання - переробка/утилізація. Ці кроки повторюються протягом терміну дії кожного типу продукту. А, як відомо, це відноситься до різних ітерацій, які в науці можна визначити за допомогою терміна "цикл". Таким чином, "життєвий цикл продукту" - це одна безперервна фаза і стадія життєвого циклу продукту.[13] Визначення життєвого циклу продукту і типовий зміст робіт на цьому етапі полягає в тому, що весь життєвий цикл продукту включає дослідження і проектування, виробництво, оборот продукту, споживання або експлуатацію продукту.

Для вивчення складу, змісту і послідовності нових видів технологій в життєвому циклі, вивчення галузевих і національних стандартів, літературних джерел і змісту наукових розробок показує, що національні стандарти є типовою класифікацією етапів життя продукції, котра має декілька недоліків.

Весь життєвий цикл продукту розуміється як період "життя", тобто існування продукту. Це існування слід розуміти як безперервне (паралельне) тимчасове і просторове проходження новоствореного продукту (машини, вироби і т.д.) нескінченну кількість разів. Через ланцюжок постійно мінливих етапів(фаз): від ідеї до технічної реалізації продукту. Ці ідеї і повне

погіршення якості продукту як товару внаслідок морального або фізичного зносу.

Розробка методів аналізу витрат по фазах життєвого циклу продукції вимагає вивчення складу і структури кожної фази, виявлення її особливостей і їх впливу на процес формування витрат, а також вибору економічних методів аналізу витрат.

3.2. Вивчення ринка збуту та вибір каналів реалізації.

Перш ніж потрапити до покупця, купівля і продаж проходить кілька етапів. Фермери частково стурбовані безпекою продуктів харчування. Звичайно, свіжа продукція швидко надходить на ринок, і її зберігання гарантується агропідприємством. У виняткових випадках фермер не займається переробкою продукції, а переробник частково бере участь у фермерському господарстві. Стандартизація в основному здійснюється різними агентствами, а фермер лише частково встановлює стандарти і варіанти продукції. Фермери не фінансують переміщення товарів, але є винятки, які розглядаються нижче. Вони добровільно збирають ринкову інформацію від державних і приватних організацій. Фермер не ризикує, коли мова йде про фінансування, і більшість фермерів знаходять способи передати його іншим учасникам виробничого процесу

Слід зробити висновок, що фермери можуть брати участь у всіх маркетингових функціях, але ця участь відносно невелика в порівнянні з професійними маркетинговими агентствами. Здатність фермерів досягти цілей мікрорекламу обмежена через їх часткової участі в маркетингових каналах. Це обмеження виникає через продаж відносно невеликих економічних обсягів, неперероблених товарів і недиференційованих продуктів.

Витрати зростають на всіх етапах збору врожаю, переробки та оптової торгівлі, і роздрібні торговці співпрацюють з фермерами, щоб продавати

продукцію від виробника до споживача. Наприклад, пшеницю збирають, очищають, перемелюють і використовують для виробництва макаронних виробів, які купують споживачі.

Тих, хто відповідає за продажі (або ціноутворення), називають посередниками. Вони охоплюють весь спектр від виробника до кінцевого продукту, який ми з вами їмо. Вони визначають зовнішній вигляд продукту, показують, добре він продається чи ні, і визначають попит на сировину з боку фермерів. Інші важливі агентства включають служби, які стежать за якістю, стандартами та класифікацією продукції.

Функціональна діяльність маркетингового процесу:

1. Функція обміну:

а) покупка;

б) продаж.

2. Фізичні функції :

а) зберігання ;

б) транспорт;

в) лікування.

3. Функція кампанії :

а) стандартизація ;

б) збір коштів;;

с) збір інформації про ринок ;

г) ризик.

Без необхідної інформації про ринок, включаючи функцію збору інформації, покупка і продаж були б неможливі. Більшість продавців змушені здійснювати продажі зі складів, що вимагає економії, а тривале зберігання товарів пов'язане з ризиком коливання цін. Тому стандартизація та класифікація важливі для підвищення ефективності та усунення ризиків. Ризики поширюються на продукцію, яку фермери і власники ранчо повинні купувати і продавати.

3.3. Фактори резерву підвищення рентабельності.

Вирішальним фактором у понятті «рентабельність виробництва» є прибуток. В даному контексті визначення факторів рентабельності - це перш за все визначення факторів, що впливають на формування прибутку [14]. Прибуток може бути отриманий з факторів двох груп [15]:

- 1) фактори внутрішнього порядку, і суб'єктивні;
- 2) фактори зовнішнього порядку, які не визначаються виробником і є об'єктивними.

Фактори внутрішнього порядку – це кількість проданої продукції, якість і витрати на виробництво [16].

Кількість проданої продукції залежить від загального обсягу виробництва і товарності. У міру зростання загального обсягу виробництва зростання внутрішнього споживання зазвичай менше, ніж зростання загального обсягу виробництва, що створює умови для збільшення товарності і, отже, зростання грошового доходу. Якість продукції також впливає на розмір прибутку від грошових надходжень, оскільки більш якісна продукція пропонує більш високі ціни реалізації.

Зрештою, рівень грошових надходжень фермера залежить від часу продажу, структури та ринку. Наприклад, ранні овочі та картопля продаються за вищою ціною, ніж пізні. Продукція продається за різними цінами в залежності від каналу збуту: державним, споживчим кооперативам, а також при продажу на колективних ринках.

Виробничі витрати є важливим компонентом прибутку. Зниження або збільшення виробничих витрат впливає на прибуток.

Зовнішні фактори замовлення включають ринковий попит на продукт, пропозицію і конкуренцію виробників. Високий або низький попит на продукт, наявність або відсутність конкурентів визначатимуть як кількість

продукції, що продається, так і рівень цін, що в кінцевому підсумку позначиться на прибутку.

Фактори, що впливають на прибутковість сільськогосподарського виробництва, можуть бути великими і інтенсивними. Комплексні фактори – ті, які впливають на прибутковість шляхом зміни кількості проданої продукції, та інтенсивні – впливають на зростання відпускних цін і зниження виробничих витрат.

Тому визначення резервів підвищення рентабельності сільськогосподарського виробництва, з одного боку, допомагає визначити суму резервів для збільшення обсягу продажів, а з іншого боку, для зниження собівартості продукції [17].

Висновки

Рентабельність виробництва особливо важлива в сучасних ринкових умовах, коли керівництво компанії має постійно приймати безліч спеціальних рішень для забезпечення прибутковості, а значить і фінансової стабільності компанії.

Існує безліч факторів, що впливають на рентабельність сільськогосподарського виробництва. Деякі з них залежать від діяльності конкретного колективу, інші пов'язані з технологією і організацією виробництва, ефективним використанням виробничих ресурсів, впровадженням науково-технічних досягнень

Як показують практичні розрахунки, індекс рентабельності протягом багатьох років більш-менш коливається, і це пов'язано зі зміною відпускних цін і собівартості продукції. На рівень відпускних цін впливають, перш за все, кількість і якість товарної продукції, врожайність культур і продуктивність тварин, а також вартість праці і матеріалів.

На підставі результатів аналізу можна дати наступні рекомендації:

А) Для максимізації прибутку фірма повинна максимально використовувати свої ресурси і виробляти наявне обладнання для випуску додаткової продукції в основному за рахунок виявлених резервів. Збільшення обсягу виробництва призведе до зниження собівартості продукції, або витрат на одиницю продукції, і в кінцевому підсумку призведе до збільшення прибутку від продажів. Крім того, додатковий випуск найприбутковішого продукту забезпечить додатковий дохід. Таким чином, зі збільшенням виробництва і, відповідно, продажів прибуткового продукту, прибуток на одиницю продукції і кількість реалізованих продуктів збільшується, а кожна додаткова одиниця, що підлягають реалізації, в результаті, призводить до значного збільшення прибутку.

Б) Зниження витрат також може значно збільшити чистий дохід фірми, а одним з факторів зниження витрат є збільшення обсягу виробництва. Інші фактори:

- Злагоджена робота всіх складових виробничого процесу (основне виробництво, допоміжне виробництво, сервісне виробництво);
- Оптимізація внутрішніх бізнес-процесів.

В) Важливим компонентом додаткового прибутку є оптимізація структури продажів.

Список використаної літератури

1. Економічна теорія: Підручник. / За ред. В.Д. Базилевича – 3-тє вид. – К.: Знання-Прес, 2012.
2. Богомолов О.В., Клименко О.М., Клименко Л.В. “ Управління якістю переробних і харчових виробництв” \ М. : Еспада 2006. – с. 18
3. Грановська В.Г., “ Конкурентоспроможний розвиток аграрних підприємств” // Олді+, 2018.
4. Григор’єва Х.А., “Державна підтримка сільського господарства України: проблеми правового забезпечення” \ Гельветика. 2019, -№10.- с. 66-72
5. Зельднер А. Г. “Резерви підвищення рентабельності сільськогосподарського виробництва”. М. :Колосся. 2019.
6. Основи підприємницької діяльності та агробізнесу / За ред. Ільчука М.М.. // Вища освіта, 2002. – с. 160-165
7. Кернасюк Ю.В. “ Рекомендації зі складання та економічного обґрунтування технологічних карт у рослинництві” \ М. : Кіровоград – 2015. – с. 37.
8. Економіка підприємства (Книга 1) / За заг. ред. П.В. Круша, К.В. Шелехова.– К.: Політехніка, 2011. – 260 с.
9. Економіка підприємства. Книга 2. [Підручник для студентів вищих навчальних закладів]; за заг. ред. П.В. Круша, К.В. Шелехова. – К.: ДП «НВЦ «Пріоритети»», 2014. – 624 с.
10. Мельник Л.Г., Шкарупа Е.В., Самаль С.А. К вопросу об интегрированном управлении устойчивым развитием региона // Механізм регулювання економіки. – 2013. – № 4. – С. 27- 40. file:///D:/Users/User/Downloads/Mre_2013_4_5.pdf
11. Михалюк Н.І. “ Планування діяльності підприємств”. \ М. : Новий світ-2000. 2020. – с. 341

12. Мочерний С.В. Економічна теорія: Підручник / С.В. Мочерний, М.В. Довбенко. – К.: Академія, 2011.
13. Огійчук М.Ф., “ Фінансовий та управлінський облік на сільськогосподарських підприємствах” \ М. : Алерта, 2009, – с. 656-672
14. Прищепя А.М., Клименко О.М., Клименко Л.В.“ Оцінка стану агросфери сільських населених пунктів за показниками сталого розвитку” \ М. : Рівне 2016. – с. 168
15. Ращупкіна В.М. “ Методичні основи управління соціально-економічним розвитком регіону” // Фенікс, 2015. –з. 221 – 238.
16. Сакаль О. В., “Інституціональні трансформації у сфері землекористування” // ПрофКнига, 2018.
17. Старостенко Г.Г. Політична економія: Навч.посіб. – К.: У-т Україна, 2010.
18. Тверезовська Н.Т., “Інформаційні технології в агрономії” // ЦУЛ. 2017.- с. 248-251
19. Ульянова Л.П. Політекономія: питання і відповіді: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2011. – с.54
20. Черевко Г.В., Стефанюк У.Ф., “ Фермерські господарства України та розвиток їх трудового потенціалу”. \М. : Львів, 2018. – с. 141
21. Шелюк Л.Ю., “ Організація і планування діяльності аграрних формувань“\ Аграрна освіта, 2011. – с. 29-35
22. Шкарупа О.В., Цупро О.М., Кубатко О.В., Мельник О.І. Екополіс «Еко-Сумщина»: аналіз напрямків реалізації та головних досягнень. *Механізм регулювання економіки*, 2010. № 1(3). С. 53-62.
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/3570>
23. Шкарупа О.В. Методологічні засади державного регулювання екологічної модернізації національної економіки [Текст] : дисертація ... д-ра екон. наук, спец.: 08.00.03 - економіка та управління національним господарством / О. В. Шкарупа ; наук. консультант Л.Г. Мельник. — Суми : СумДУ, 2018. — 485 с.

24. Шкарупа О.В. Бізнес-планування «зеленого» зростання економіки регіону як чинник екологічної модернізації соціально-економічних систем // Механізм регулювання економіки, № 3, 2016 – С. 9-18. [https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-](https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/49523/1/OLENA_V_SHKARUPABusiness_Planning.pdf)

[download/123456789/49523/1/OLENA_V_SHKARUPABusiness_Planning.pdf](https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/49523/1/OLENA_V_SHKARUPABusiness_Planning.pdf)

25. Шкарупа О.В. Управління екологічною модернізацією соціально-економічного розвитку регіону // Економічний часопис-XXI №7-8(2) 2015. – С. 57-60. <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=300539>

26. Шкарупа О.В. Індикатори екологічної модернізації соціально-економічних систем в контексті зеленого зростання економіки регіону // Механізм регулювання економіки, № 1, 2015 – С. 9-20. [https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-](https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/41826/1/shkarupa_environmental_modernization.pdf)

[download/123456789/41826/1/shkarupa_environmental_modernization.pdf](https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/41826/1/shkarupa_environmental_modernization.pdf)

27. Шкарупа О.В., Бурич І.В. Теоретичні аспекти формування та управління портфелем екологічно орієнтованих бізнесів регіону // Маркетинг і менеджмент інновацій, № 1, 2015. – С. 240-252. [file:///D:/Users/User/Downloads/Mimi_2015_1_23%20\(1\).pdf](file:///D:/Users/User/Downloads/Mimi_2015_1_23%20(1).pdf)

28. Shkarupa, O., Sineviciene, L., Sysoyeva, L. (2018). Socio-economic and Political Channels for Promoting Innovation as a Basis for Increasing the Economic Security of the State: Comparison of Ukraine and the Countries of the European Union. *SocioEconomic Challenges*, 2(2), 81-93. DOI: 10.21272/sec.2(2).81-93.2018

29. Шпильова Ю.Б. “Сталий розвиток сільських територій України в умовах децентралізації влади” \ М. :ПрофКнига, 2019. – с.124

30. Від ідеї - до бізнесу/ За ред. Янишина Я. С. // Львів, 2020. – с. 60-65

31. Науково-практичний довідник по обґрунтуванню нормативів та витрат на виробництво зернових культур \ М. : Дніпро, 2014. – с. 60-65

32. Господарський кодекс України. Відомості Верховної Ради України: – К.: редакція від 06.01.2018 року. URL : www.rada.gov.ua.

33. Закон України «Про господарські товариства». Відомості Верховної Ради України: - К.: редакція від 02.11.2016 року. URL : www.rada.gov.ua .

34. Закон України «Про фермерське господарство». Відомості Верховної Ради України: - К.: редакція від 01.01.2018 року. URL : www.rada.gov.ua .

35. https://tripoli.land/baza/agrofirmy/sumskaya?page=2&q%5Bdistrict_region_id_eq%5D=20

36. <https://tripoli.land/farmers/sumskaya/shostkinskiy/agrofirma-30869066>

37. https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/30869066/

38. Економіка енергетики : підручник / за ред. Л. Г. Мельника, І. М. Сотник. – Суми: Університетська книга, 2015. – 378 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/45315>

39. Сотник І.М. (2016) Мотиваційні механізми дематеріалізаційних та енергоефективних змін національної економіки : монографія / за заг. ред. доктора екон. наук, проф. І. М. Сотник. – Суми : Університетська книга, 2016. – 368 <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80197>

40. Экономика развития: учебное пособие / под ред. д.-ра экон. наук, проф. Л. Г. Мельника, канд. экон. наук А. Вик. Кубатко. Сумы : «Университетская книга», 2017. 352 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80184>

41. Melnyk L., Sommer H., Kubatko O., Rabe M., Fedyna S. (2020). The economic and social drivers of renewable energy development in OECD countries. Problems and Perspectives in Management,18(4), 37-48. doi:10.21511/ppm.18(4).2020.04 <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/82719>

42. Melnyk L.G., Kubatko O. (2017) The impact of green-innovations on environmental quality and energy resource consumption. International economic relations and sustainable development : monograph / edited by Dr. of Economics, Prof. O. Prokopenko, Ph.D in Economics T. Kurbatova. – RudaŚląska :Drukarnia i Studio GraficzneOmnidiumю 272 p. ISBN 978-83-61429-11-1

43. The effects of the management of natural energy resources in the European Union / V. Voronenko, B. Kovalov, D. Horobchenko, P. Hrycenko // Journal of Environmental Management and Tourism. – Craiova: ASERS Publishing, 2017. – Vol. 8, Issue Number 7(23), P. 1410-1419. Available at: <https://journals.aserspublishing.eu/jemt/article/view/1777>

44. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. д.е.н., проф. Л. Г. Мельника. - Суми : Університетська книга, 2012. - 864 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80106>

45. Карінцева, О. І., Харченко, М. О., Пономарьова, Г. С. Підвищення ефективності бізнес-процесів на виробничому підприємстві // Механізм регулювання економіки. 2020. № 4. С. 58-69. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83754>

46. Сотник І. (2018) Підприємництво, торгівля та біржова діяльність / І. Сотник, Л. Таранюк. – Суми: Університетська книга, 2018. – 572 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80114>

47. Мельник Л. Г., Карінцева О. І. (2021) Економіка і бізнес : підручник / за ред. Л. Г. Мельника, О. І. Карінцевої. Суми : Університетська книга, 2021. 316 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83721>

48. Kubatko, O. V., Chortok, Y. V., Honcharenko, O. S., Nechyporenko, R. M., & Moskalenko, I. M. (2019). Studying Features of Vehicle Type Selection by Trade and Logistics Enterprise. Mechanism of economic regulation. – 2019. – №3. – С. 73–82. <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/76448>

49. Мельник Л. Г., Карінцева О. І., Кубатко О. В., Сотник І. М., Завдов'єва Ю. М. Цифровізація економічних систем та людський капітал: підприємство, регіон, народне господарство // Механізм регулювання економіки. 2020. № 2. С. 9-28. DOI: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/82236>

50. Мельник, Л., Ковальов, Б. (2020). Проривні технології в економіці і бізнесі (Досвід ЄС та практика України у світлі III, IV, і V промислових

революцій. Сумський державний університет, с. 180.

<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/79621>

51. Melnyk L. H., Derykolenko O. M., Mazin Yu. O., Matsenko O. I., Piven V. S. Modern Trends in the Development of Renewable Energy: the Experience of the EU and Leading Countries of the World // Механізм регулювання економіки. 2020. № 3. С. 117-133. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/81810>

52. Melnyk, L., Dehtyarova, I., Kubatko, O., Karintseva, O., & Derykolenko, A. (2019). Disruptive technologies for the transition of digital economies towards sustainability. *Economic Annals-XXI*, 179(9-10), 22-30. doi: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/85476>

53. Melnyk, L., Matsenko, O., Dehtyarova, I. & Derykolenko, O. (2019). The formation of the digital society: social and humanitarian aspects. *Digital economy and digital society*. T. Nestorenko & M. Wierzbik-Strońska (Ed.). Katowice: Katowice School of Technology. [in Ukrainian]. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/74570>